

EU4Energy

Угода мерів
щодо клімату та енергії

Демонстраційні проекти
Східне партнерство

РЕВОЛЬВЕРНИЙ ФОНД

ЯК ІНСТРУМЕНТ УСПІШНОГО ФІНАНСУВАННЯ
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ЗАХОДІВ
МІСЦЕВИХ ГРОМАД

ПОСІБНИК

РЕВОЛЬВЕРНИЙ ФОНД

ЯК ІНСТРУМЕНТ УСПІШНОГО ФІНАНСУВАННЯ
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ЗАХОДІВ
МІСЦЕВИХ ГРОМАД

ПОСІБНИК

Застереження про відповідальність:

Цей посібник підготовлено за сприяння Європейського Союзу в рамках ініціативи EU4Energy. Зміст даної публікації є виключною відповідальністю Команди Підтримки програми «Угода Мерів – Демонстраційні проекти» і ніяким чином не може вважатися офіційною позицією Європейського Союзу.

EU4Energy

Проект фінансується Європейським Союзом
в рамках ініціативи EU4Energy.

ЗМІСТ

- 3 Вступ
- 5 Що таке «Револьверний фонд»?
- 7 Чинне законодавство, що регламентує створення та функціонування револьверних фондів в Україні
- 8 Процес створення та наповнення фонду
 - 8 Основні аспекти створення та діяльності фонду
 - 10 Оператор (розпорядник) фонду
 - 10 Відбір проектів
 - 11 Інституційна та фінансова сталість револьверного фонду
 - 12 Переваги та ризики створення фонду
 - 12 Як створити револьверний фонд: практичні поради
 - 13 Приклади револьверних фондів в Україні та Вірменії

Додатки до цієї публікації

доступні для завантаження за посиланням:

<https://goo.gl/yVr1qt>

ВСТУП

Угода мерів – провідна ініціатива, започаткована Європейським Союзом, котра охоплює місцеві та регіональні органи влади, які беруть на себе добровільні зобов'язання підвищувати енергоефективність та нарощувати використання відновлювальних джерел енергії на своїх територіях. З цією метою підписанти Угоди прагнуть скоротити кількість енергоспоживання та викидів CO₂ щонайменше на 20% до 2020 року.

Ініціатива започаткована 2008 року і на сьогодні налічує понад 7 тисяч підписантів по всьому Світу. Починаючи з 2011 року, Угода мерів активно поширюється на схід, залучаючи все більше міст із країн Східного партнерства та Центральної Азії, число яких на сьогодні досягає близько двохсот. У жовтні 2015 року стартувала нова ініціатива — Угода мерів щодо клімату та енергії, яка визначила нові горизонти й добровільні зобов'язання: до 2030 року скоротити викиди CO₂ на 40% порівняно з базовим роком.

Одним з найважливіших документів, який повинен розробити та впровадити в життя кожен підписант Угоди мерів, є План дій зі сталого енергетичного розвитку (ПДСЕР), що визначає основні кроки, які зобов'язаний вжити муніципалітет для виконання політичних зобов'язань, взятих на себе при підписанні цієї європейської ініціативи.

Зважаючи на обмежені можливості малих та середніх муніципалітетів країн Східного партнерства щодо фінансового та технічного забезпечення реалізації ПДСЕР, Європейський Союз започаткував програму «Угода Мерів – Демонстраційні проекти» (далі CoM-DeP), що спрямована на підтримку 22-х підписантів Угоди мерів з п'яти країн (Вірменія, Грузія, Білорусь, Молдова і Україна) у процесі впровадження ними проектів, що були включені до ПДСЕР (19 Демонстраційних проектів). Всі проекти CoM-DeP спрямовані на технічні заходи з підвищення енергоефективності муніципальної інфраструктури – термореновацію будівель, модернізацію систем центрального опалення, транспорту, вуличного освітлення, водопостачання та очисних споруд.

В цілому бюджет Програми складає 16,9 млн. євро, з яких сума виділених ЄС грантів становить 14,2 млн. євро. Згідно з умовами грантового контракту, всі проекти повинні забезпечити співфінансування на рівні не менше 20% від загального бюджету.

Проте, фінансування проектів з підвищення енергоефективності у країнах Східного Партнерства вимагає значно більше фінансових ресурсів. Часто, обсяг коштів, необхідних для реалізації Планів муніципалітетів, перевищують їх можливості (місцеві бюджети) в десятки разів. Це, по-перше, унеможливорює виконання зобов'язань в рамках Угоди Мерів, по-друге, збільшує розрив між плануванням і реальним впровадженням проектів, і, по-третє, знижує інтерес міст в цілому до ініціативи Угода Мерів та щодо інших подібних ініціатив.

Головна мета цієї публікації – ознайомити керівництво міст та осіб відповідальних за розробку та втілення політики сталого енергетичного розвитку

щодо існуючих інноваційних фінансових інструментів для реалізації проектів у сфері енергоефективності, а також практичний досвід використання цих інструментів в Україні.

Ми старалися зробити цей посібник максимально прикладним для практиків сьогодення – керівників міст, проектних менеджерів, бізнесу та представників фінансового сектору. Команда Підтримки намагалася знайти баланс між теорією і практикою використання револьверних фондів і енергосервісних контрактів, саме тому до складу публікації також включено багато шаблонів, що можуть служити взірцем Ваших документів та використовуватися на практиці.

Даний документ в своїй більшості базується на практичному досвіді і законодавстві України. Ми сподіваємося, що інші країни Східного Партнерства зможуть адаптувати наявний досвід України до своїх реалій і специфіки.

Це другий посібник, що присвячений досвіду використання револьверних фондів в Україні та Вірменії. Сподіваємося, що механізм револьверних фондів зможе допомогти містам акумулювати кошти, отримані в результаті заощаджень від втілених енергоефективних проектів та повторно використовувати їх на мультиплікацію проектів.

Щиро віримо, що даний Посібник стане в нагоді органам місцевого самоврядування в пошуку фінансових ресурсів та механізмів фінансування енергоефективних проектів, що включені в місцеві стратегії сталого енергетичного розвитку.

1. ЩО ТАКЕ «РЕВОЛЬВЕРНИЙ ФОНД»?

Револьверний фонд – це популярний у світі фінансовий інструмент, який дозволяє отримати кошти на різноманітні проекти. На відміну від фінансування з місцевих чи державних бюджетів, кошти револьверного фонду значно мобільніші: ними можна розпоряджатися не лише в межах одного фінансового року, а також уникнути додаткових бюрократичних обмежень у вигляді програми фінансування та ін. Револьверний фонд передбачає поворотне надання коштів на реалізацію певних проектів. У випадку якщо проект, профінансований з револьверного фонду, став дохідним або на ньому вдалося зекономити, ці кошти повертаються до револьверного фонду та використовуються для фінансування наступних заходів.

Револьверний фонд може бути як фінансовою інституцією, так і звичайним розрахунковим рахунком в банку. В обох випадках його кошти спрямовуються на підтримку заходів певного напрямку діяльності (культура, освіта, енергоефективність тощо). Кошти надаються на певний час, а після повернення використовуються повторно. Таким чином досягається висока ефективність використання грошей.

Револьверний фонд може надавати позики на пільгових умовах для фінансування важливих для власників фонду заходів. Позики фонду можуть надаватися за умови виконання певних критеріїв (проведення енергетичних аудитів, встановлення лічильників, навчання персоналу тощо), втілення яких посилює ефект від кредиту, чи навіть перевищує його.

Револьверний фонд може фінансувати заходи у межах місцевого бюджету, галузі, організації або структури. Тоді фонд є окремим цільовим утворенням, кошти якого обліковуються на відокремленому банківському рахунку (іноді віртуальному), з якого і здійснюється цільове фінансування. Часто цей рахунок наповнюється зекономленими в результаті заходів коштами. Досвід використання револьверних фондів у світі показує, що це зручний інструмент фінансування енергоефективних заходів, особливо, якщо вдається повертати кошти за рахунок досягнутої економії. Далі в цьому тексті під терміном «револьверний фонд» матиметься на увазі лише револьверний фонд, цільове призначення якого – фінансування енергоефективних проектів.

Діяльність револьверного фонду може поширюватися як на усіх потенційних користувачів (державні та комунальні заклади, ОСББ, підприємства та населення) так і на окремі категорії (власників квартир з центральним опаленням в будинках, де такі квартири складають не більше 10%, власників індивідуальних житлових будинків, користувачів велосипедів, тощо). Крім того, револьверний фонд може бути створений для фінансування проектів в окремій галузі (вуличне освітлення, тепlopостачання, енергоефективність в будівлях, тощо).

Фонд знижує фінансове навантаження на місцевий бюджет і пришвидшує реалізацію заходів, які не були б здійснені у кілька найближчих років через високу вартість та брак фінансування, а також дає змогу ефективно використовувати економію від вже втілених енергоефективних проектів.

Основними **зацікавленими сторонами** револьверного фонду є:

1. Фінансовий донор(и), який(які) дають кошти на стартове наповнення фонду:

- власне орган місцевого самоврядування;
- міжнародні фінансові інституції та донори;
- потенційні користувачі послуг фонду (ОСББ, наприклад);
- приватні інвестори (у тому числі, з метою збільшення продажу власних товарів та послуг).

2. Оператор фонду, який організовує процес видачі та повернення коштів:

- громадська організація;
- комунальне підприємство (окремо створено або існуюче);
- орган місцевого самоврядування;
- банк;
- окремо створена юридична особа.

3. Міська/селищна/сільська рада як орган – ініціатор створення фонду та гарант прозорості усіх процесів.

4. Користувач фонду – отримувач коштів на впровадження заходів. Користувачами можуть бути як фізичні особи так і юридичні особи (ОСББ, дитячі навчальні заклади, школи, інші комунальні підприємства, і т. д.).

2. ЧИННЕ ЗАКОНОДАВСТВО, ЩО РЕГЛАМЕНТУЄ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕВОЛЬВЕРНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

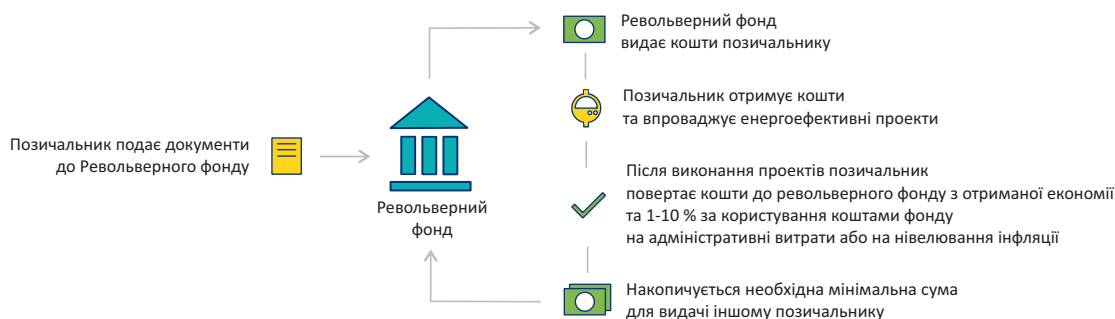
В Україні не існує спеціального законодавства, яке регулює діяльність «револьверних фондів» в цілому та тих, що працюють в сфері енергоефективності, зокрема. Наведені в кінці брошури типові документи щодо створення фонду розроблені на основі Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про енергозбереження», «Про громадські об'єднання», «Про житлово-комунальні послуги», Податкового кодексу України, Бюджетного кодексу України, статутних документів, інших підзаконних актів. Розроблені нами документи апробовані на практиці та дозволяють забезпечити діяльність револьверного фонду у чинному правовому полі України.

За своєю цивільно-правовою природою поворотна фінансова допомога (кошти револьверного фонду) є позикою і не має наслідком одержання прибутку позикодавцем чи будь-якими іншими особами, які надають кошти для позики. Проте, у разі надання позики фізичній особі більш ніж на рік згідно чинного Податкового Кодексу України, сума такої позики включається до загального річного оподаткованого доходу фізичної особи як інші доходи та оподатковується податком на доходи фізичних осіб за ставками 15/20 відсотків, визначеними п. 167.1 ст. 167 П¹, і військовим збором (1,5 відсотка). При цьому зазначений дохід відображається у графі «Інші доходи» річної податкової декларації про майновий стан і доходи

При наданні позик, наприклад, ОСББ податкових зобов'язань не виникає у разі використання позики на обслуговування будинку (поточні та капітальні ремонти, облаштування, тощо). Тобто, при використанні всієї суми позики на заходи з утеплення будинку податків платити не доведеться.

У разі створення фонду органом місцевого самоврядування для фінансування заходів на об'єктах, що знаходяться в їх відомстві (комунальні підприємства, підпорядковані бюджетні заклади тощо) податкових зобов'язань не виникає ні за яких умов. Фонд буде існувати у вигляді банківського/казначейського рахунку, що необхідно для наявності коштів під фінансування заходів з енергоефективності.

Принципова схема роботи револьверного фонду виглядає так:

¹ Податковий кодекс України. Розділ IV. Податок на доходи фізичних осіб. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-iv--podatok-na-dohodi-fizichnih-osib/>

3. ПРОЦЕС СТВОРЕННЯ ТА НАПОВНЕННЯ ФОНДУ

3.1 Основні аспекти створення та діяльності фонду

Порядок дій при створенні револьверного фонду виглядає так:

Етап 1

Виконавча влада міста приймає **принципове рішення про створення револьверного фонду** та його структуру.

Етап 2

Розробляється правова документація, що буде регулювати роботу фонду. Технічне завдання на розробку документації готується відділом енергоменеджменту та юридичним відділом.
Обов'язкова умова: погодження документації з усіма суб'єктами, які будуть мати зобов'язання в рамках роботи фонду.

Етап 3

Виконавча влада міста приймає **рішення про затвердження документів**, що регламентують роботу фонду, **та виділення фінансування** для функціонування револьверного фонду.

Етап 4

Відкривається спеціальний рахунок (або створюється спеціальна інституція) та відбувається **початкове наповнення фонду**.

Етап 5

Проводиться **інформаційна кампанія** про створення револьверного фонду та принципи його роботи.

Етап 6

Надання коштів заявникам на реалізацію проектів на основі їх заявок або відбір проектів, що будуть фінансуватися.

Етап 7

Впровадження проектів на умовах, описаних в Положенні про роботу фонду.

Етап 8

Оцінка проведених робіт та досягнутих результатів економії через звіт заявника та огляд виконаного об'єму роботи.

Етап 9

Повернення коштів до фонду, у тому числі, за рахунок економії енергоресурсів.

Етап 10

Надання повернутих коштів новим заявникам або відбір нових проектів і повторення циклу.

Рішення про створення фонду має враховувати мету, цілі фонду, місцеві умови та обмеження. Крім того, заявленим цілям діяльності револьверного фонду має відповідати об'єм коштів, що в нього надходить (розмір фонду).

Найчастіше револьверний фонд створюється рішенням міської ради. Проте, подібне рішення можуть прийняти і асоціації ОСББ, кооперативи або комерційні організації.

Через надто високу банківську ставку по кредиту, для українських міст є актуальним створення револьверного фонду, який би фінансував заходи з коротким терміном окупності. Серед таких заходів можуть бути встановлення індивідуальних теплових пунктів (ІТП) в житлових будинках та бюджетних будівлях.

Метою створення фонду, зазвичай, є забезпечення підтримки таких енергоефективних заходів, які мають обмежені можливості підтримки через інші фінансові інструменти та/або мають значний попит з боку отримувачів фінансування.

Завданнями/результатами діяльності револьверного фонду може бути стимулювання використання у місті бажаних технологій (сонячні водонагрівачі, ІТП, світлодіодне освітлення тощо), підвищення доступності фінансових ресурсів на реалізацію енергоефективних заходів (кошти фонду дешевші аналогів на ринку), стимулювання реалізації певних енергоефективних заходів (LED-освітлення), зниження споживання енергії та викидів тощо.

Первинні інвестиції визначаються, виходячи з наявних ресурсів, вони повинні бути співмірними цілям майбутнього фонду. Участь у наповненні фонду сторонніх джерел (міжнародних інституцій, приватних донорів, тощо) часто призводить до кращих результатів діяльності фонду, оскільки це дозволяє залучити додаткові ресурси та зменшує відсоток адміністративних витрат у загальних витратах фонду, які покривають за рахунок вищевказаних джерел.

Існує чотири основних **шляхи поповнення фонду**, які можуть використовуватися одночасно:

- кошти залучені місцевою радою (бюджетні, донорські, інші);
- кошти фінансових інституцій (банки розвитку, благодійні фонди, проекти міжнародної технічної допомоги);
- кошти отримані від користувачів фонду (% за користування, внески на фінансування адміністративної роботи фонду, інше);
- кошти, що надходять до фонду як економія від впроваджених заходів (фактично чи розрахунковим шляхом)

В умовах сучасної української економіки досягнути сталості роботи фонду лише за рахунок позичальників фонду складно, адже тоді він буде мати відсоткові ставки не нижче рівня комерційних банків. У зв'язку з чим муніципалітетам доцільно щороку додатково спрямовувати у фонд певну суму з місцевого бюджету для збільшення його розміру.

Важливим аспектом роботи фонду стимулювання людей дізнаватися більше про енергоефективність, самостійно впроваджувати невеликі проекти в сфері заощадження енергії. Також, фонд готує підґрунтя для складніших фінансових механізмів з більшими обсягами фінансування, таких як ЕСКО.

Прийнятий Закон України «Про комерційний облік комунальних послуг» дозволяє чітко відслідковувати економію енергоресурсів в результаті впровадження проектів.

3.2 Оператор (розпорядник) фонду

Оператором фонду можуть виступати різні суб'єкти. Кожен з муніципалітетів має самостійно вирішувати, який з цих чотирьох механізмів буде найкращим у їх конкретних ситуаціях. Ключові характеристики різних варіантів такі:

Комунальне підприємство або заклад	<ul style="list-style-type: none">• доступне безпосереднє управління фінансовими ресурсами у порівнянні з органами місцевого самоврядування• зазвичай повністю належить і підпорядковується місту• відносно легко розпочинає новий вид діяльності• зазвичай не прибуткове• легко може фінансувати заходи інших бюджетних закладів• не має компетенцій та досвіду роботи з револьверними фондами та потребує значної підготовки і навчання
Громадська організація	<ul style="list-style-type: none">• гнучка у діяльності• може бути швидко створена або реформована• може включати різних засновників та враховувати їх інтереси;• легко управляє коштами сторонніх донорів• місто має менший вплив на діяльність• можуть виникати складнощі з оподаткуванням при поверненні коштів
Банк	<ul style="list-style-type: none">• може укласти угоду з містом на обслуговування револьверного фонду• великий досвід подібної роботи• може вимагати значну суму для оплати послуг
Структурний підрозділ органу місцевого самоврядування	<ul style="list-style-type: none">• прямо управляється містом• ймовірні затримки у роботі у зв'язку з бюджетним регулюванням• необхідно проводити тендерні процедури згідно ЗУ «Про публічні закупівлі»²

3.3 Відбір проектів

Увесь процес відбору і фінансування проектів має бути описаний в Положенні про роботу револьверного фонду. Зазвичай, відбір здійснюється спеціально створеним колегіальним органом (комісія) на підставі поданих, за встановленим зразком, заявок, які можуть змінюватися залежно від умов поточного року. При цьому рішення приймається виходячи з двох груп критеріїв: відповідність формальним ознакам та досягнення цілей фонду.

До формальних ознак належать подання у заявці всіх документів, підтвердження платоспроможності позичальника, відповідності проекту вимогам фонду та іншим адміністративним і процедурним вимогам (місце реєстрації, спроможність виплачувати позику, повнота комплексу документів тощо). Потенціал проекту щодо досягнення цілей фонду визначається завдяки порівнянню таких показників поданих проектів, як: плановане скорочення споживання енергоносіїв, окупність, власний внесок заявника, кількість отримувачів вигод від проекту, видатки на одного отримувача вигод тощо, вартість скорочення 1 одиниці енергії та ін.

² Закон України «Про публічні закупівлі». – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/922-19>

З метою створення довіри до фонду відбір проектів має бути публічним, прозорим та зрозумілим. Для відбору проектів варто створити відповідний комітет/раду/комісію, до роботи якої долучити усіх зацікавлених осіб (депутати місцевої ради, працівники виконавчого комітету, представники громадськості та ЗМІ). Обрані проекти мають бути опубліковані у ЗМІ/сайтах таким чином, щоб всім було зрозуміло, які проекти обрані і чому. Також, щороку фонд має публікувати річний звіт з інформацією про те, на що витрачалися кошти фонду.

Розробники револьверного фонду мають знайти баланс між необхідністю гарантувати повернення коштів та простотою процедури. Гарантування повернення коштів веде до додаткових вимог до заявників (підтвердження доходів, наявність майна тощо), що знижує зацікавленість потенційних заявників. Простота подачі заявки забезпечується мінімальною кількістю необхідних документів. Заявка може містити інформацію про заявника, банківські реквізити, інформацію щодо платоспроможності та відсутності заборгованостей, інформацію про запланований проект, фото об'єкту тощо.

У разі створення револьверного фонду для фінансування заходів у межах місцевого бюджету, галузі, організації або структури, відбір проектів слід проводити на основі їх техніко-економічних показників (очікувана питома та абсолютна економія, окупність, тощо). Крім того, такі проекти мають реалізовуватися відповідно до плану дій зі сталого енергетичного розвитку чи іншого стратегічного документу конкретного суб'єкта господарювання.

3.4 Інституційна та фінансова сталість револьверного фонду

На сталість роботи револьверного фонду впливає кілька факторів:

- постійне знецінення коштів через інфляцію – фонд потребує періодичного поповнення, яке може здійснюватися з різних джерел;
- забезпечення видатків на адміністрування фонду – можуть покриватися з відсотків за користування позиками (нижче ринкової вартості) або краще покриватися з муніципального бюджету;
- якість адміністрування та прийняття рішень про підтримку проектів – необхідно забезпечити навчання персоналу, а також розробку і дотримання процедур фонду;
- врахування потреб та можливостей потенційних позичальників – фонд має бути пристосований до потреб його клієнтів, інакше його послуги не будуть затребуваними;
- інформаційна кампанія з просування послуг фонду має забезпечити обізнаність потенційних позичальників;
- уникнення неповернень позик забезпечується завдяки збалансованій системі оцінки заявника;
- політична воля керівництва міста.

3.5 Переваги та ризики створення фонду

ПЕРЕВАГИ використання механізму револьверного фонду:

- безпосереднє фінансування енергоефективних заходів (ЕЗ);
- багаторазове використання коштів в заходах з енергоефективності;
- співфінансування енергоефективності коштами позичальників, що веде до збільшення об'ємів залучених в ЕЗ коштів;
- нижча вартість позик порівняно з ринком (розширення категорій споживачів енергії, які впроваджують заходи з енергоефективності);
- можливість використання РФ як інструменту для підвищення обізнаності споживачів енергії в сфері енергоефективності;
- розвиток попиту на послуги з енергоефективності та відповідні матеріали (стимулювання економічного розвитку регіону);
- проста процедура отримання коштів;
- можливість започаткування у всіх без винятків територіальних громадах;
- спосіб акумуляції коштів, отриманих як економія від впроваджених ЕЗ.

НЕДОЛІКИ:

- знецінення грошей через інфляцію і, як наслідок, необхідність періодичного поповнення фонду;
- порівняно складна процедура стягнення коштів з боржників;
- можливість перевищення попиту над пропозицією.

РИЗИКИ:

- наглядові та контролюючі служби чи органи можуть проводити додаткові перевірки;
- неочевидність результатів для міської ради у перший рік роботи фонду може привести до розчарування у механізмі РФ та зупинці його роботи;
- ігнорування потенційними позичальниками можливостей фонду через негативний досвід роботи фінансових структур в державі;
- відсутність спеціального закону про револьверні фонди.

3.6 Як створити револьверний фонд: практичні поради

Порада 1. Проведіть консультації (анкетування, онлайн-опитування, соціологічне опитування, інтерв'ю з потенційними зацікавленими сторонами, і т. д.) з можливими зацікавленими сторонами:

- позичальниками коштів;
- бізнесом, що працює у секторі енергоефективності (продавці товарів та надавачі послуг);
- фіскальними та контролюючими органами;
- донорами, які можуть вкласти гроші у фонд;
- фінансовими установами, банками.

Порада 2. Не шкодуйте часу та ресурсів на якісну розробку правової бази фонду, щоб попередити можливі складнощі.

Проведіть консультації з юристами та фінансистами щодо способу організації та фінансування фонду.

Порада 3. Інформаційна кампанія про револьверний фонд має бути обов'язковою складовою його створення.

Револьверні фонди – досить новий та не надто відомий інструмент, а українці не мають довіри до позик; важливо на етапі планування РФ продумати інформаційну кампанію. Потрібно сформулювати цілі та завдання (наприклад, поінформувати 20 000 людей про можливість отримати поворотну позику, їх мотивацію, тощо). Необхідно описати цільові аудиторії — групи людей в залежності від віку, роду занять, інтересів, котрі є потенційними користувачами РФ. Чим детальніше ви опишете потенційних заявників, тим простіше буде надалі сформулювати тези, аби привернути їх увагу. У невеликих містах та селах найефективніше доносити інформацію через особисті контакти. Дуже важливо висвітлювати успішний досвід діяльності вашого РФ та аналогічних проектів у інших містах!

Порада 4. Забезпечте силами клієнтів моніторинг економії від використання коштів фонду: це дозволить обґрунтувати успішність фонду та знайти більше коштів на його фінансування в майбутньому. Також це стимулюватиме споживачів відповідально ставитися до взяття кредитів і загалом підвищить обізнаність громади про енергоефективність. Аналізуйте результати моніторингу і адаптуйте фонд відповідно до потреб клієнтів.

Порада 5. Створюйте фонд там, де він дасть найбільший та найшвидший ефект. В кожному місті та селі існують будинки, реалізація енергоефективних заходів у яких окупиться за кілька років. РФ, який буде підтримувати заходи у будинках, що найменш ефективно споживають енергію (наприклад, завдяки розрахунку питомих показників, рейтингу або встановленню мінімальних вимог), матиме найбільші шанси швидко досягнути цілей зі скорочення споживання енергії. Також проекти з короткими термінами окупності означатимуть, що гроші будуть повертатися у фонд швидше, тому фонд зможе профінансувати більше проектів. Це важливо для демонстрації типових переваг фонду, зокрема, його поворотності.

3.7 Приклади револьверних фондів в Україні та Вірменії

Револьверний фонд в м. Славута³ – створений Славутською міською радою (Хмельницька обл.) та ГО «Екоклуб» (м. Рівне) у 2015 році. Документи, що регламентують роботу Револьверного фонду, наведені в *Додатках 1-4*. Фонд створений з ціллю підтримати енергоефективні заходи у приватних помешканнях та підвищити спроможність мешканців міста оцінювати втрати енергії у помешканнях. Для отримання коштів мешканцями міста подаються наступні документи:

- заявку на ім'я голови комісії на участь у конкурсі на отримання фінансової підтримки в рамках Програми в двох екземплярах фотокопія паспорту громадянина України (для перевірки особи);

³ Револьверний фонд у м. Славута. – Режим доступу: <http://ecoclubrivne.org/revfond/>

- довідку про банківські реквізити, видану банком, на які можливе перерахування коштів поворотної фінансової допомоги;
- документи, необхідні для визначення платоспроможності позичальника (довідку з місця роботи позичальника із зазначенням доходу, одержаного за попередні 6 місяців, тощо);
- документ, що посвідчує право власності на житловий будинок;
- заява довільної форми про відсутність заборгованості по сплаті податків, зборів та інших обов'язкових платежів;
- проект щодо впровадження заходів з енергозбереження, реконструкції систем опалення і термомодернізації осель поєднаний з техніко-економічним обґрунтуванням енергоощадної доцільності проекту.

Оператором фонду визначено існуюче комунальне підприємство «Славутське житлово-комунальне об'єднання». Фінансова допомога надається мешканцям міста, які проживають в приватних будинках на поворотній основі. Рішення про отримання коштів приймається комісією, яка створена виконавчим комітетом Славутської міської ради. До складу комісії входять представники виконавчого комітету міської ради, комунального підприємства, представники депутатського корпусу та громадськості, управління юстиції та податкової інспекції. Кошти надаються терміном до 12 місяців. Позичальники (пересічні мешканці міста), котрі отримали кошти з Фонду сплачують адміністративний внесок — 3% від суми поворотної допомоги перед отриманням позики.

Обов'язковими критеріями під час визначення переможців конкурсу є:

- відповідність проекту пріоритетам, визначених Програмою;
- співфінансування проекту з власних коштів власника(ків) будинку складають не менше 30% загальної вартості проекту;
- проведення розрахунку економічної доцільності впровадження заходів з утеплення за допомогою онлайн-калькулятора на сайті www.cleenet.org;
- кошти виділяються лише на закупівлю матеріалів для впровадження проекту і не можуть бути виділені для оплати робіт, послуг чи інших потреб;
- очікувана позика не перевищує 10 000 гривень на один житловий будинок садибного типу за однією заявкою та залишатиметься незмінною впродовж дії договору про надання поворотної строкової фінансової допомоги. У разі зміни вартості проекту під час його впровадження додаткові затрати покладаються на власника будинку.

При рівних умовах перевага надається власникам будинків, реалізація проектів яких передбачає (пріоритетність пунктів враховується):

- розвиток альтернативної енергетики,
- утеплення будинків (горище, фасади, підлога), результатом яких буде вищий показник економії тепла.

Загальна сума коштів на момент створення складала 90 тис. грн. (по 45 тис. грн. ГО «Еко клуб» та міський бюджет м. Славута). У січні 2016 року було видано перші

три позики мешканцям міста на енергоефективні заходи. Один проект передбачав повне утеплення приватного житлового будинку, а ще два проекти передбачали заміну вікон та дверей на більш сучасні. З усіма важливими моментами роботи фонду можна ознайомитися у спеціально розробленому буклеті.⁴ За 18 місяців роботи фонду загальна сума впроваджених проектів склала 130 тис. грн. (100 тис. грн. коштів фонду та 30 тис. грн. власних коштів користувачів фонду).

Схема роботи фонду:

Більш детальну інформацію можна отримати:

1. Дербугов Юрій, +380971613646, derbygov@ukr.net
2. Сакалюк Дмитро, +380673634110, sakaliyk@ecoclubrivne.org

Револьверний фонд підтримки ОСББ м. Вознесеньськ⁵ – створений громадською організацією «Агентство економічного розвитку» (м. Вознесеньськ) та Вознесеньською міською радою (Миколаївська обл.). Положення про Револьверний фонд наведене у *Додатку 5*. Першочерговий внесок у фонд у 2012 році зробила Вознесеньська міська рада – 30 тис. грн. У 2013 році ще 28 тис. грн. отримано за рахунок грантового фінансування. Оператором фонду є громадська організація «Агентство економічного розвитку». Відповідно до Плану дій сталого енергетичного розвитку м. Вознесеньськ міська рада щороку має виділяти кошти з міського бюджету на розвиток механізму револьверного фонду. Однак кошти виділялися лише одного разу. Виділення коштів відбувається на підставі офіційних договорів. Жодного іншого офіційного впливу міська рада та її виконавчі органи на роботу громадської організації та відповідно револьверного фонду не мають.

⁴ Поворотна фінансова допомога (револьверний фонд). – Режим доступу: <http://ecoclubrivne.org/download/4631/> (04.03.2016).

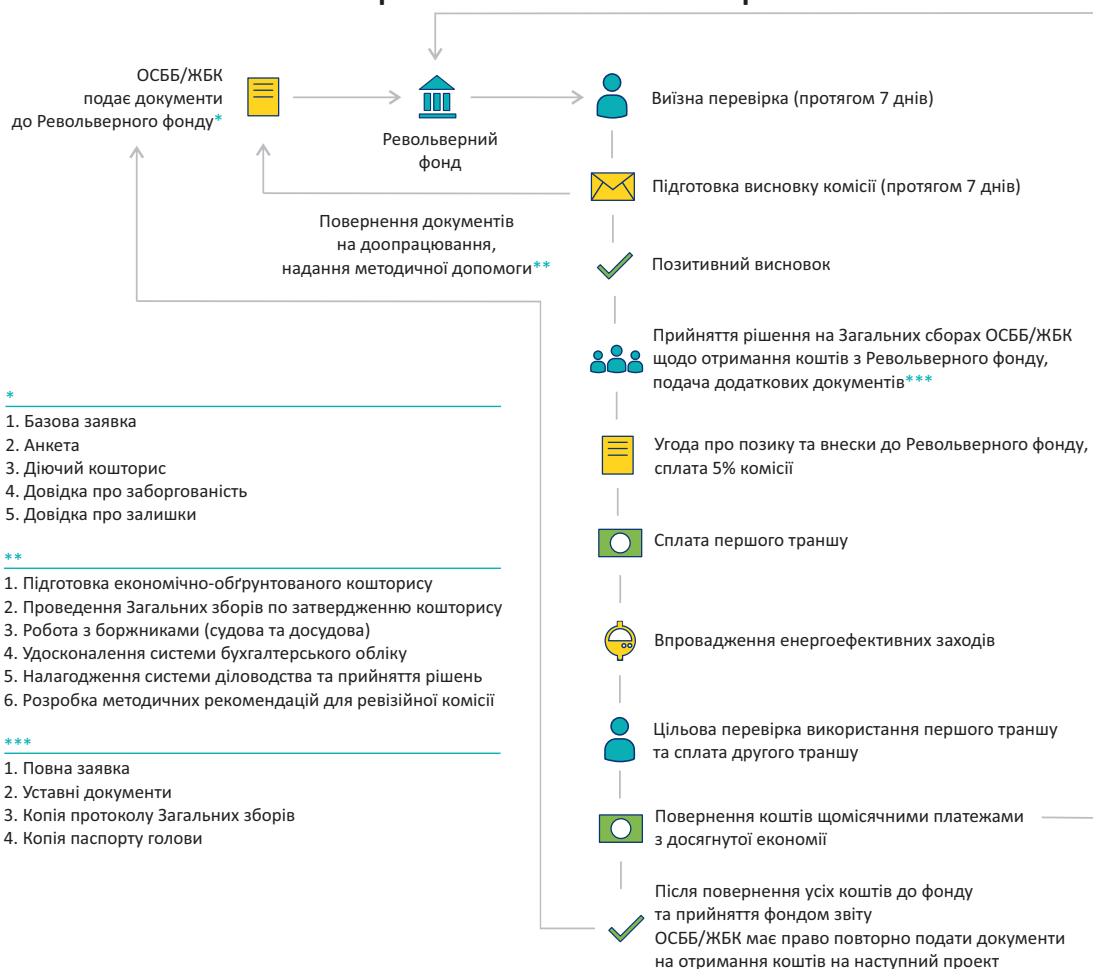
⁵ «Револьверний фонд як механізм стимулювання інституційного розвитку та покращення інфраструктури ОСББ та ЖБК». – Режим доступу: http://teplydim.com.ua/static/storage/filesfiles/Revolving_Fund_Averkov_Odessa_Ukr_2014 (04.02.2016)

Цілями револьверного фонду є:

1. Сприяння інституційному розвитку ОСББ та ЖБК;
2. Надання фінансової допомоги для проведення поточних та капітальних ремонтів, впровадження енергоефективних заходів та проведення робіт по благоустрою.

Отримувати кошти фонду можуть будь-які зацікавлені в цьому ОСББ м. Вознесеньск. Усі зацікавлені ОСББ міста готують заявку та подають її до оператора фонду. Оператором проводиться перевірка інституційної та фінансової спроможності ОСББ якісно використати та повернути кошти (бухгалтерська звітність, своєчасність та повнота оплати за житлово-комунальні послуги, дієвість передбачених статутном управлінських та контролюючих органів, інше). На підставі отриманої інформації приймається рішення щодо суми яку готовий виділити фонд та підписується необхідна документація. Після використання коштів ОСББ повертають їх до фонду, а також сплачують 5% за користування. Останні використовуються лише на поповнення фонду для збільшення його розміру та нівелювання інфляції. Щороку громадська організація готує публічний звіт, який розміщується на офіційному сайті організації.

Схема отримання коштів та їх повернення:

Залишок коштів фонду станом на 01.01.2017 складає 115 393,18 грн. Найбільші проекти, в які залучалися кошти з Револьверного Фонду були направленні на заміну вікон у місцях загального користування. Термін повернення позики у середньому складає 12 місяців. Револьверний фонд добре зарекомендував себе при роботі з держпрограмою «Теплі кредити», коли ОСББ залучає кошти на утеплення через державний банк, отримує компенсацію від держави та повертає залишок боргу банку залучивши кошти з Револьверного Фонду. Така схема дозволяє знизити фінансове навантаження на ОСББ та підвищує рівень довіри до держпрограми. За період існування фонду (2013-2017 роки) було впроваджено 11 проектів на загальну суму 331,1 тис. грн., з яких кошти фонду 189,0 тис. грн.

**Графік фінансування діяльності ОСББ м. Вознесенськ
з Револьверного Фонду за період 2013-2017 роки:**

Номер	Дата	Назва ОСББ	Назва проекту	Кількість коштів з РФ, грн	Вартість проекту всього, грн
1	7/1/2013	ОСББ «Вознесенський»	«Капітальний ремонт м'якої покрівлі в ОСББ «Вознесенський»	20 000	20 000
2	8/1/2013	ОСББ«Соколи Менжинського»	«Заміна під'їзних дверей в ОСББ «Соколи Менжинського»	6 000	6 000
3	8/1/2013	ОСББ«Барвінок Вознесенська»	«Ремонт цоколя в ОСББ «Барвінок Вознесенська»	5 000	5 000
4	10/1/2014	ОСББ «Кутвицького»	«Енергозберігаючі вікна в ОСББ «ім. о. Кутвицького»	10 000	10 000
5	5/1/2015	ОСББ «Експресс»	«Заміна стояка водопостачання та водовідведення в під'їзді № 4»	3 000	3 000
6	10/1/2015	ОСББ «Експресс»	«Заміна вікон у місцях загального користування»	45 000	93 000
7	3/1/2016	ОСББ «Будинок 200,204»	«Заміна вікон у місцях загального користування»	20 000	52 900
8	3/1/2016	ОСББ «Гостиний двір»	«Облаштування дворового твердого покриття »	20 000	20 000
9	8/1/2016	ОСББ «Вознесенський»	«Заміна вікон у місцях загального користування»	40 000	86 000
10	5/1/2017	ОСББ «Енергетик»	«Заміна вікон»	17 000	32 200
11	7/1/2017	ОСББ «Благодатний»	Частковий ремонт даху	3 000	3 000
ВСЬОГО				189 000	331 100

Більш детальну інформацію можна отримати:
Аверкова Сергій, +3980513432250, aerbox@ukr.net

Вірменія, м. Єреван

Револьверний фонд для подальшого розширення та розвитку системи зовнішньоміського освітлення, а також широкого впровадження енергоефективних технологій був створений у Вірменії в 13-ти громадах у рамках програми ООН «Зелене міське освітлення». У фонді накопичуються кошти, заощаджені в результаті реалізації 19-ти пілотних проектів (модернізація зовнішнього освітлення з встановленням LED-ламп), які надалі будуть спрямовані на реалізацію нових (реплікаційних) проектів по підвищенню енергоефективності міських систем освітлення. Револьверні фонди створені у кожній громаді відповідно до «Меморандуму про наміри», підписаного між проектом та бенефіціарами проекту (місцевими органами самоврядування). Місто відкриває рахунок зі спеціальним статусом за погодженням з Міністерствами фінансів та міністерством регіонального управління та розвитку.

Кошти фонду накопичуються за рахунок економії експлуатаційних витрат і витрат на технічне обслуговування систем, досягнутої в результаті реалізації заходів з модернізації систем освітлення. Управління засобами фондів здійснюється комісіями, створеними за рішенням місцевих органів самоврядування. Члени комісій працюють в них на громадських засадах. На даний час комісії узгоджують свої рішення з проектом, однак, планується, що в подальшому (після закінчення проекту) комісії будуть управляти коштами фондів автономно, на основі досвіду, набутого протягом співпраці з проектом. Адміністрування фонду здійснюється самим муніципалітетом, відповідно всі адміністративні видатки покриваються з бюджету міста.

В даний час подібні фонди створені і діють в Єревані, Абовяні, Ааверді, Спітаку, Севані, Горіс, Каджаране, Гаварі, Степанаване і в Капаней, а також в декількох селах Араратської регіону. Слід підкреслити, що за рахунок коштів фонду, створеного в Єревані, вже реалізовано 3 (реплікаційні) проекти з модернізації системи вуличного освітлення, а в Абовяні, Алаверди і Спітаку – по одному проекту.

Починаючи з моменту реалізації пілотних проектів (квітень 2015 року) до серпня 2017 року в усіх муніципальних револьверних фондах було накопичено 188,7 тисяч доларів США. На реалізацію реплікаційних проектів з фондів було витрачено 207,0 тисяч доларів США. Різниця між двома цифрами (13,3 тисяч доларів США) пояснюється тим, що реалізація одного з пілотних проектів у Єревані була здійснена за рахунок коштів проекту ПРООН, які повинні бути повністю компенсовані містом до кінця 2017 року.

Більш детальну інформацію по фондах можна отримати від експертів:

1. Ованес Нунян – статистика за фондами, механізм дії, фінансові аспекти і т. д. (Nunyanhovhannes@rambler.ru)
2. Армен Гулканян – технічні питання (ag@zettalumen.com)

